

Erindringer fra fortiden 2001

Bladet udgives af Gunderup Sogns Lokalhistoriske Arkiv og Forening

INDHOLD

Bestyrelsen.....	Side 3
Folkehøjskolen i Fjellerad.....	Side 4
Brev fra en elev til forældrene.....	Side 9
Siden sidst.....	Side 10
Kommende arrangementer.....	Side 11
Arkivets adresse.....	Side 12

Redaktion: Bladet "Erindringer fra fortiden" udgives af Gunderup Sogns Lokalhistorisk Arkiv og Forening. Bladet er udarbejdet af Norma Nielsen og Lone Hansen.

Bladet udkommer en gang om året

Vi modtager gerne historier og erindringer fra vores sogn, Både til bladet og til arkivet. Vi vil gerne være behjælpelige med at få det skrevet ned.

Bestyrelsen i Gunderup Sogns Lokalhistoriske forening:

Formand:

Norma Nielsen
Vaarstvej 329, Fjellerad
9260 Gistrup

% 98 33 33 89

e-mail: norma@post10.tele.dk

Kasserer:

Niels Aage Rasmussen
Polshøjvej 56, Fjellerad
9260 Gistrup

α 98 33 30 56

Knud Møller Jensen
Oppelstrupvej 74, Oppelstrup
9260 Gistrup

α 98 33 32 62

Elsebeth Rasmussen
Polshøjvej 15, Fjellerad
9260 Gistrup

α 98 33 33 92

Lone Hansen
Sdr. Tranders Vej 178 g
9260 Gistrup

α 98 32 36 54

e-mail: maxhh@mail1.stofanet.dk

Suppleanter:

Karl Korfits Andersen
Essendrupvej 76, Flamsted
9260 Gistrup

α 98 33 36 44

Marie Holt
Torderupvej 58, Gunderup
9260 Gistrup

α 98 33 31 87

Revisorer:

Per Eriksen
Vaarstvej 20, Skovstrup
9260 Gistrup

α 98 31 46 66

Frederik Adamsen
Vaarstvej 106, Torderup
9260 Gistrup

α 98 31 45 11

Grundlæggelse af Fjellerads bondehøjskole

Efter i flere år at have følt der var behov for en skole for konfirmerede landmandssønner i Aalborg amt, besluttede gårdejer og møller Jens Peter Petersen fra Ooppelstrup i 1866 at sætte skred i tingene. Han bad tre kolleger, gårdejer Jens Chr. Christensen og Jørgen Chr. Christensen, begge fra Lundby, samt kroejer Jens Chr. Nielsen fra Sønder Tranders, om at indfinde sig til orienterende møde med egnens øvrige interesserede, om en eventuel oprettelse af en skole. Mødet fandt sted den 11. august 1866, og det blev vedtaget, at Fjellerad Bondehøjskole skulle oprettes. Den politiske bevægelse, Bondevennerne (udelukkende venstrefolk), hjalp og støttede initiativtagerne med råd og vejledning og banede vejen gennem bureaukratiet og var derfor en værdifuld hjælp. Ideen til det økonomiske grundlag for oprettelsen og driften af skolen blev, som til så mange af de andre højskoler finansieret via aktietegning.

Aktiernes størrelse var på 10 rigsdaler og blev solgt i hele Østhimmerland, men dog mest i Fjellerad og omegn. Det samlede beløb ved aktietegningen blev på ca. 4.500 rigsdalere. Skolen kunne nu gå i gang med undervisningen. Den 1. november 1866 startede Thomas Bjørnbak med 36 elever i lejede lokaler. I løbet af det følgende år fik bestyrelsen købt en byggegrund og bygget en ny forstanderbolig. Der blev ligeledes bygget en stor skole bygning med skolestue, bibliotek og lejligheder til lærerne. Eleverne fik en elevbolig. Bygningerne blev bygget så solidt, at de står den dag i dag.

Under opførelse af bygningerne viste omegnens beboere stor interesse for sagen ved frivilligt og ulønnet at hjælpe til, hvor de kunne, blandt andet med transport af det tunge byggemateriale. Egnenes kvinder skænkede den færdige skole et skoleorgel (til en værdi af 150 rigsdaler), der lød første gang ved den nye skoles indvielse den 29. oktober 1867.

Thomas Bjørnbak døde i 1889 -

Aalborg amtstidende 21. november 1889.

Fhv. Højskole forstander Thomas Bjørnbak er i Morges tidlig af gået ved Døden. Endnu igaar var han ganske rask. Han var som sædvanlig på "Stifstidendes" Kontor og arbejdede, og befandt sig den hele Dag vel. Henad Morgenstunden fik han et Ildebefindende og i løbet af 1 time var han død.

Han blev 71 Aar gammel "Gamle Bjørnbak" kaldte de ham. Alle kendte ham, denne lille, stærke, undersætsige Skikkelse, det brede, firskaarne Ansigt, de smaa, kloge og skælmske øjne.

Thomas Bjørnbak var Broder til den endnu mere bekendte Lars Bjørnbak, Forstander for Viby Højskole og Grundlæggeren af "Aalborg Amtstidende". De stammer fra Vendsyssel, Sønner af en Vendelbo lærer. Godt begavede, godt oplærte og kraftfulde gik de begge ud fra Hjemmet med en Sejg medfødt instinktmæssig Tro paa den danske Almues sunde fornuft og Udviklingsevne, og med en desværre berettiget Mistillid til Embedsmandsstyrelsen her i Landet.

De var *praktiske* Folk, begge to. De brød sig lidet om taagede Teorier og almindelige Talemaader, de havde et Aabent Øje for Livets virkelige Gavn, for de reelle Forhold, hvorunder Befolkningen lever, og for det, der skulde til for at bøde paa disses Slethed.

Lars Bjørnbak havde to ord, som han med særlig Forkærlighed brugte i sine Foredrag, og man paa en Maade kunde kalde hans Valgsprog. Det ene var: "Ret for alle og Uret for ingen". Det andet var: Kundskab er magt, Uvidenhed er Trældom. De to sætninger kunde man ogsaa sætte som Motto for Th. Bjørnbaks Virksomhed. For ca. 15 aar siden stod da ogsaa disse to Brødre som de to - Bærere af en selvstændig Politik der gjorde Front med Grundtvigs Disciple.

I Kampen til disse to Sider var Lars Føreren. Han gik lige paa, og hvor der var Hindringer, *der slog han sig igennem dem* - aandeligt talt. Det gjorde Thomas Bjørnbak ikke. Og den, der ikke gør det, bærer ingen Marskalstav i sin Tornyster. Han kan udrette meget, og han kan vise flere Evner som en mangan en Marskal, men han bliver ikke den *forreste*. Dertil hører det bryske Mod, som Broderen var i Besiddelse af.

Thomas Bjørnbak var, da han første Gang traadte frem i offentligheden, forstander for *Smidstrup* Højskole i Vendsyssel; da han forlod den, grundlagde han Fjellerad højere Folkeskole, som nu ledes af hans Søn. Han viste sig under hele sin Skolevirksomhed som en sjælden fremragende Lærer.

Efter han havde opgivet i Fjellerad, drog han til Aalborg, hvor han fik ansættelse ved "Aalborg Stiftstidende". Han var tillige Revisor ved Husmandskredskreditforeningen.

Thomas Bjørnbak var ikke alene en *begavet* Mand; han var en virkelig *Intelligens*. Det var altid en Fornøjelse at slaa en Passiar med "Gamle Bjørnbak". Man fik ingen Dumheder, ingen Stupiditeter at høre fra den Kant, Klogskaben spillede ud af hans Øjne og lød fra af hans tale. For "Stiftstidende" vil hans Død blive et tungt Tab. Skønt gammel var og blev han Bladets *bedste* Mand, den, der havde *Anseelse og Indflydelse*.

Skolen blev derefter ledet af hans søn P. K. Bjørnbak og derefter af Sergent A. Sivert. Skolen havde da haft sin storhedstid under Thomas Bjørnbak. Fjellerad højskole lukkede i 1808.

Lokalsamfundet

I en pensionistbolig i Gunderup hørte vi, hvad Niels Larsen og Rasmus Rasmussen på henholdsvis 104 og 88 år (1995 red.) kunne fortælle om lokalsamfundet. Med hensyn til byens forretningsliv, bestod det af mange småhandlende, smede og købmænd, sadelmager, bager, slagter osv. De handlende havde stor glæde af eleverne på højskolen. Endvidere kunne de fortælle, at højskolen også fungerede som en slags forsamlingshus/kulturhus. Afholdsbevægelsen afholdt mange møder der. Foredrag og politiske møder tiltrak også folk.

At der hed en Bondehøjskole havde i reglen ingen betydning. På de grundtvigianske højskoler var det poesien og romantikken, det tiltrak de unge, hvorimod det var de mere praktisk anvendelige kundskaber, der tiltrak den nøgterne bondebefolkning på den Bjørnbakske højskole.

Selv om det er karakteristisk for alle Bjørnbakske højskoler at de fik en forholdsvis kort levetid (kun Fjellerad højskole overlevede århundredeskiftet) var det ikke en forfejlet højskolepolitik. Idégrundlaget var først og fremmest en kundskabsskole. Man forsøgte på en meget rationel måde at give eleverne de flest mulige kundskaber og at lære den konfirmerede mandlige ungdom, uden hensyn til stand eller stilling, et større kundskabsmål, at vejlede den til gode husfædre, veloplyste statsborgere og dygtige landmænd.

Bøgerne var kun et nødvendigt hjælpemiddel for at støtte hukommelsen, alt hvad der lærtes blev anskueliggjort ved billeder, tegninger og eksperimenter. Der lagdes særlig vægt på

kundskabsfag, landbrug og havebrugsundervisning. Størstedelen af eleverne var mellem 15 og 20 år (mens almueskolekundskaberne er i frisk erindring) Blandt dem har bondestander haft størst tilgang i sønner af sognefogeder, forhenværende sogneforstandere og sognerådsmedlemmer. Men nogle få elever har dog været sønner af forældre uden for bondestanden, så som større gårdforpagtere, herregårdsejere, skolelærere, præster og købstadsborgere.

Der undervistes 7 timer ugentlig fra november til februar, og 8 timer dagligt fra februar til maj og et års undervisning kostede 36 rigsdaler. Det viser sig dog at mindre formuende har fået nedslag i prisen. Nogle enkelte har af statstilskuddet fået penge til kost og logi.

Skolen aflagde offentlige prøver der ofte overværedes af hundredvis af mennesker man havde dog efter skoleloven valgt 3 sensorer til bedømmelse af prøverne.

En typisk prøve kunne være:

Hvad nytte koen bringer os? - De bedste kendetegn på en god ko? Hesten, dens betydning, dens lyder og dens dyder? - Møddingsstedet og møddingsvandet? - Hvorledes bevare gødningen og dens værdi? - Dræningen og dens virkning? - Hvad er brak, hvilke fordele bringer den en landmand? - Træplantning og haveanlæg? - Om landmåling

Meningen var at eleverne uden undtagelse skulle vende tilbage til ploven, men nogle fik lyst, og viste anlæg for noget andet end landmandsstillingen, så selv om det ikke var skolens hensigt at uddanne skolelærere blev nogle det alligevel.

Hvis der ikke var elever nok til at give 3 lærere arbejde, ændrede man undervisningen, således at man uddannede vinterlærere.

Højskolen har øvet en dannende og civiliserende indflydelse, bondens læselyst voksede. En vigtig faktor i bøndernes udvikling politisk var dagbladene, flere og flere fik adgang til aviser.

Når højremændene kaldte højskolerne politiske opdragelsesanstalter, tilsigtede de blandt andet Fjellerad højskole, men en af de tidligere elever tog til genmæle, og udtalte at forstanderen nok talte om lovgivningens virksomhed, om statsborgerlige pligter og rettigheder og statsøkonomiske emner, men forholdene var jo den at eleverne kom venstresindede til skolen, og når de efter skoleopholdet trådte politisk frem, var det en påvirkning på skolen, og da politik hører med til livs og statsborgerlig dannelse kan skolen ikke ligges til last for dette.

Man ser at højskolemænd i årenes løb har været at finde i alle politiske partier og har ud fra forskellige synspunkter taget livlig del i drøftelsen af en lang række samfundsmæssige spørgsmål. De liberalt indstillede bønder kæmpede for frihandel. lav told og færrest mulige handelsrestriktioner ville styrke landbrugsimporten. Og eksporten af foderstoffer og handelsgødning ville blive billigere.

Godsejerne måtte efterhånden se sig slået af bøndernes gøren brug af deres politiske rettigheder, og skaffet sig gode kundskaber. Bønderne overtog efterhånden magten og bevarede længe en betydelig indflydelse.

En tidligere elev: Claus Johannsen som senere blev gift med Thomas Bjørnbaks datter blev formand for Gunderup - Nøvling sogneråd, senere valgt til amtsrådet. I 1872-73 var han kandidat for "Det forenede venstre" i Aalborg kreds. Folk der stod i spidsen for andelsmejerierne, kvægavlerforeningerne, indkøbs- og brugsforeningerne har besøgt højskolen. Da den store omlægning af landbrugsproduktionen fandt sted i 1880'erne var det gamle højskoleelever, der stor i spidsen at det blev nødvendigt at finde nye veje.

Ud fra en annonce i Aalborg Amtstidende d. 15. januar 1892 ved vi at højskolen oprettede et sommerkursus for piger. Kurset forløb over 3 måneder, fra maj til slutningen af juli. Der blev undervist i de almindeligste højskolefag og håndgerning. Prisen var 10 kr. om måneden. Kost og logi fik de på skolen.

Fjellerad højskoles historie slutter omkring ca. 1908, hvor den flyttede til Gudumholm og blev til realskole.

Artiklen er gengivet med tilladelse fra May Britt Hansen, tidligere arkivleder for Gunderup sogns lokalhistoriske arkiv.

Følgende brev er skrevet af en elev som havde ophold på højskolen:

Fjellerad den 5. (?)

Kære Forældre og Søskende.

Mange Tak for det kærkommende Brev fra eder, som jeg modtog med Glæde d. 1. november, da jeg ser at i er raske, derhjemme er det jo et Glædens Brev. Ja det er nu en stor Glæde for mig at se, med mine egne Øjne da jeg ellers ikke har det gode daglige hjemme; men vor Herre kan jo omdanne det til bedre - (?) men ikke altid kunne skønne det. Men det jeg se at i ere raske, mener vel at i ikke ere lidende syge, det er jo en meget god Trøst, da jeg saa nødigt vilde høre fra eder, at i vare syge, men lader os bede til Herren om ha ikke vil styrke os i vor Svaghed, at vi kunde sejre i Striden, saa bliver vi nok sunde og raske, men jeg tror nok, med Guds Hjælp, vi jeg skulde overvinde denne Sygdom, thi naar bare jeg tror paa ham, saa er det fuldt sandt at vi skulle sejre.

Det vare ogsaa glædeligt for mig at se, at i have saa god en Orden der hjemme med alting, og i ere næsten færdig med alle ting, nemlig Arbejdet. Paa Tirsdag den 4de kommet jo saa mange Elever, og en Lærer til Fjellerad Folkehøjskole. Nu er det jo saa mange Elever, jeg ved ikke hvor mange der er, men jeg tror næsten, der er en 30 Elever, nu er det jo det første, at det kommer til rigtig at spænde, nu skal vi have saa mange flere Bøger, og jeg kan indse at jeg har for lidt Penge dertil, skønt jeg ikke endnu have brugt saa mange, hvorfor jeg beder eder kjære Fader om at sende mig fem Rigsdaler, da jeg ingen anden har at søge til om nogen, eftersom han siger, saa skal vi have Bøger for indtil 13 Rigsdaler; men det er jo Dyden den om vi kunde blive modne til at læse dem. Ja kære Forældre, nu er det Tiden om at søge til vor Herre om at han vil give mig, det gode at kunde modstaa hvad jeg skal, thi nu er der saa mange Slags Folk, at vi skal være forsigtige med hvordant vi bruger vor Mund; thi der er mangan Øren og mange Hænder til at fatter hvad (man) siger og hvad mnag gør at man ikke skal komme for meget i Tale om, thi saa bliver det jo en haard Skole, men det haaber jeg nok skulde falde for min Lod, thi der er ogsaa andre unge Mennesker, der paa Skolen, det har jeg set i Dag, der er nogle der er ikke større end til (????), og der er nogle, der er ikke ældre end en 14 eller 15 Aar. Men der er ogsaa mange flere, og gamle karle, der er kuns 1 endnu jeg kender, og han er fra Stenum, eller er de allevegne fra, der er nogle fra Hobro og nogle fra Skørping, nogle fra (?), nogle fra Romdrup, nogle fra Dollerup, nogle fra Sejlflod, nogle fra Løgstørkanten, nogle fra Omegnen. Nogle fra Lundby, hvor Slaget stod den sidste Krig, der er et smukt Minde over 12 Krigere, der faldt i denne Krig, det har været kostbart, det Minde staar ved Gunderup Kirke, der igennem Lundby, hvor Slaaget stod, der er plantet mange Træer ved Siden af Vejen, til Minde over det.

Nu i denne Aftenstund vil jeg henlede min Opmærksomhed til den kære Herre om han vil hjælpe os til at søge efter den Naade, som vi alle trænger til, at vi kunne være Herre over det hele, at vi ikke skulde lade Verdens Lyst, faa Overmagt over os, søger Herren da mens de ham finder, kald paa ham den stund han er nær, thi ved hans Hjælp er alle Ting velbaaren, i hans hænder er alle Ting kærlighed, og om vi søger ham, saa faar vi nok den Naade at blive salig.

Dersom min kære Fader vilde være at den Godhed at sende mig 5 rigsdaler, thi jeg er ikke god til at laane Penge, eller nogen ting.

I være hilset alle dem der hjemme fra mig. Men især Forældre og Søskende og ikke alene mine Hjemmesøskende, men også Søster Johanne og Line og deres mænd fra mig eders hengivne Søn Niels Christian Nendtsen. Hils alle gode Venner og Slægtninge fra mig. Jeg er rask og har det godt, og det er en stor og god Ting, som ingen Mennesker kan have af sig selv men det er Herrens Gave. Skriv snart til mig igen, thi det er mig behageligt.

SIDEN SIDST

Den 15. Juni 2009 havde vi et arrangement i Lundby, som Leo Christensen havde lovet at lede. Desværre var der næsten kuling den aften, så byvandringen blev gennemført i et lidt hurtigere tempo end vi egentlig havde aftalt. Der blev derfor også tid til at bese **Lundby Museum**, hvor vi kunne være indendørs. Dette lille helt private museum er indrettet i den gamle smedje i Lundby, hvor man har samlet ting og sager vedrørende slaget i 1864. Det er blevet bygget op omkring et såkaldt demorama, som i sin tid er blevet brugt til undervisning på skolerne om hvordan slaget ved Lundby foregik. Det var forsvundet i flere år, men en nyttilflyttet Lundby-borger kunne fortælle, at det stod i en hangar ovre på flyvestationen. Herfra er det hentet hjem og restaureret. Hvis man gerne vil se samlingen, kan man kontakte Elly og Jørgen Ustrup på telefon 98 31 50 39, da tiderne desværre ikke er til at det kan være uafåst.

Til gengæld var kaffen varm og der var godt og lunt i konfirmandstuen. Her viste Leo Christensen gamle billeder fra Lundby og med hensyn til Slaget i Lundby i 1864 må jeg indrømme, at det faktisk først, da det blev fortalt udendørs, at jeg egentlig har fattet handlingsforløbet helt. Han fortalte også om hvordan man kom i gang med den højtidelighed, som man afholder hvert år på årsdagen for slaget og om hvordan man senere fik

etableret de i 70-erne så berømte Lundby-marcher og om hvordan man fik dem afviklet; noget de fleste ikke har tænkt så meget over og også om det sammenhold man har og havde i Lundby omkring disse arrangementer.

Vedr. generalforsamlingen i marts 2001 blev Knud Jensen, Oppelstrup valgt ind i bestyrelsen i stedet for Gudrun Jensen som ikke ønskede at fortsætte. Ny suppleant i stedet for Knud Jensen blev Marie Holt, Gunderup. Efterfølgende blev der vist videofilm fra Mors-Vestjylland om livet på landet i 50-erne. Der var mange ting, som blev genkendt, både med latter og stille eftertanke

Med hensyn til kommende arrangementer blev der på generalforsamlingen foreslået, en byvandring her først på sommeren og så eventuelt en bustur til Vodskov sidst på sommeren, hvor den gamle vindmølle fra Flamsted er opstillet. Den er i de seneste år blevet restaureret og er sikkert flottere, end den var i sin tid. Hvis man går med en god idé til et arrangement, så kontakt lige en fra bestyrelsen. Vi kan jo også trænge til lidt inspiration.

Kommende arrangementer:

Byvandring i Fjellerad den 27. juni kl. 19.00

Start ved bydammen

Kaffe efter vandringen i gymnastiksalen

Alle er velkommen

Gunderup Sogns Lokalhistoriske Arkiv.

Arkivet har følgende adresse:
 Gunderup Sogns Lokalhistoriske Arkiv
 Gunderup Præstegård
 Gunderupvej 1, Gunderup
 9260 Gistrup

Arkivets leder:

Norma Nielsen
 Vaarstvej 329, Fjellerad
 9260 Gistrup
 α 98 33 33 89
 e-mailadresse: norma@post10.tele.dk

Lokalhistorisk forening:

Indmeldelse kan ske ved henvendelse til kassereren:
 Niels Aage Rasmussen
 Polshøjvej 56,
 Fjellerad
 9260 Gistrup
 α 98 33 30 56

Hvis man har ønske om at besøge, eller på anden måde vil kontakte arkivet udenfor åbningstid, er man velkommen til at rette henvendelse til en af foreningens bestyrelsesmedlemmer, se side 3.

